

előbb bődül fel az ökör
mint a hídon a bárd lecsap
a vég felől ha nézheted
a folyamat világosabb

nem láttad a koldus kezét
milyen szegénység nyújtja ki –
rossz pénz rossz lelkiismeret
és nem lehet segíteni

Térey János

A FEKETE GYÉMÁNTBAN

Részlet „A Legkisebb Jégkorszak” című regényből

Folyton ez a tekintet járt Mátrai eszében,
Az öregember Bill Clintoné,
Akin évekkel ezelőtt négyszeres
Bypass-műtétet hajtottak végre,
Belső érprotézist helyeztek föl a szívkoszorúérébe,
Cisztát távolítottak el a melléről,
Sőt félig megsüketült;
Egyedül huncut, kék szeme maradt élénk,
Bevilágítva a konzul mai útját.

„Nem vesztette el az auráját: sose volt
Neki. A csúcson lakott, és? Sokak szerint
Egy undorító, öreg barom, semmi több,
És nem mondhatni, hogy akármilyen
Fekete PR-ral kősziklaként dacolt,
S minden karaktergyilkosságnak ellenállt...
Alkalmazzák mint csúczzakértőt, férfias
Magazinokban frappáns tanácsokat ad,
Mint aki szebb, vígabb világban érdekelt;
De gátlástalan dominanciája rég a múlt...
Békét szerzett zsidó s arab testvér között?
Lenyomta Bagdadot az olajért, na és?”

Ezt az alkonyi tekintetet látta Mátrai aznap is,
Amikor könnyű, barna velúrzekében
Fölbballagott az öböltől
Szokásos útján, fél évvel a Clintonnal esett
Véletlen találkozás után,

2019 márciusában, konzulágának harmadik évében.
Mátrai szép ember volt, ötvenkét éves, magas,
Jó tartású, szőke, nem őszült kicsit sem.

Két és fél szobát béreltek a konzulátus számára
Az egytornyú, neo-neogót főtemplomnál.
Porta nem volt. „*Mind the Japs!*”,
Intette a tábla a belépőt
Új irodájukban, egy befejezetlen, korlát
Nélküli erkély üvegajtaja előtt;
Fiatal kollégája, Pispek humora.
A konzul átbújt egy alacsony, üres ajtókereten.
Fekete-fehér Mapplethorpe-plakát a falon:
Egy csaptelepszerűen lekonyuló
Meg egy hegyesszögben fölmeredő
Tulipán találkozását látni a képen.
A hajlékonyságuk határozott erőt
Sugároz, tökélyt, gyönyörködött Mátrai,
Ezerszer több erőt bármilyen épített
Falnál és oszlopnál. Bár ember műve (csak
Beállítás), a teremtett szépséget is
Lebírja könnyedén (az is beállítás, nem?).

Az ezüstszínű bársekrényhez lépett,
Fölhajtott egy kupica köményes Brennivint.
„Korlátok közt mulatni”, mondta a velencei tükörnek.
Ezt hajtogatta, új, mérsékelt jelszavát.
Ő volt itt a... misszióvezető. „Micsoda nagyképű
Kifejezés a diplomataságra: *misszió!*
Mmmm... A felelősség, érzem, csordultig betölt.”

S ő ifjú éveiehez képest milyen fölszabadult lett!
Mint a hivatásos perfekcionista, akik,
Mindig kikészült, ha egyet hibázott,
Ha apró gyűrdést talált az életén.
Mióta megnősült, egész, egész... laza.
Amikor tavaly egy ismeretlen kisfiú karolta át a combját
Abban a kopár, fenyőfás sziklakertben,
Akkor érezte először, hogy kész a családra:
Grasagarður Reykjavíkur, ízlelgette a hely nevét,
S a fiúcska bizalmába jólesően beleborzongott.
Elképzelte a gyér nárciszok, amarilliszek közt járkálva,
Hogy lehetne már gyereke;
Ötven után végre elég érett volna apának,
Felnőtt a saját gondolatához,
Bár habzsolgatva él, de kevésbé önösen, mint rég...
Most éppen tizenöt évvel fiatalabb felesége,
Fruzsina habozott.

Belekezdett egy lazacos szendvicsbe.
 Csörgött a mobilja, kinyomta, helyi szám volt.
 Döngött a lépcső, majd belépett Pispek, a titkára.
 Mátrai Pispek felé fordult, s megnyílt hirtelen:
 „Két furcsa e-mailt kaptam.
 Alig hiszem, hogy összefügg a kettő...
 Az egyik a feleségetől jött üresen.
 A másik egy nagyon agresszív reklám
 Hús példányban.” „Hoppá, előzönlés?
 Nekem Binder írt, hogy havazik Pesten.” „Még?!”
 Most Binder Gyula odahaza a protokollfőnök,
 Aki főelőadó volt, mikor a főnök még javában Mátrai.
 „Ma koncert!” „Bartók?” „Hegedűverseny.”
 „A második?” „Naná, a felnőttkori! A drámaibb.”
 „Rég voltunk... Én nem élek már nagy életet, tudod.”
 „Komótosan még járogatsz ide-oda,
 Sőt bérleted is van egy-két mézesbödönbe...”
 „Visszafogtam ezeket a látogatásokat.”

Mátrai Ágoston izlandi magyar konzul
 És Pispek, a titkára fél óra múlva
 Az enyhén lejtő Skólavörödstígur utcában sétáltak,
 A csúcsos templomtól lefelé, szaporázva lábukat,
 Szürke bazalt- vagy fahomlokzatú, színes, egyemeletes
 Házak szegélyezték a napsütött utat.
 A Harpa fekete gyémántja volt a cél,
 A hangversenyterem a kikötőben, amelynek
 Kapszulákból összerakott fala rögtön föltűnő.
 A fekete üvegkockák, mint kaptár sejtjei
 Vagy mint hullámmó, csillámló pikkelyek;
 S a színük, akár a vulkáni homoké a tengerparton;
 És a jégbordákat utánzó mennyezetmintázat,
 Amelynek barlangossága a gleccserek belsejének
 Jégalagútjait idézi, tökéletes hatású.

Fél nyolckor már javában bent ültek a koncerten.
 A karmester Báthor Özséb volt Budapestről,
 Mátraiék fogadták és szállásolták el,
 És sajnálatukra „öntelt pöcsnek” találták őt.
 És ami váratlanság volt: beugróként
 Koreai nő lett a szólista. Úgy hívták, Jin Ah,
 Madárcsontú és kicsi, filigrán fekete.
 Északon született az újraegyesítés előtt.
 „Vajon kiheverte a totális agymosást?”,
 Kérdezte a titkár. „Passz. Jó a ruhája.” Jött Özséb.

„Téged nem zaklat föl mindig ez a kezdés?”,
 Súgta Mátrai fülébe Pispek,
 Aki a Zeneakadémián tanult csellózni.
 „Kéne zaklasson?” „Hömpölyögve, szélesen,
 Hagyományos H-dúrban kezdődik,
 Hogy még a gyanú árnyéka se vetülhessen rá...
 Cseleszta-hárfa... Egy biztató dallamba,
 Valami népdalba fűzi bele burjánzó témáját.
 Na, na, na!... – rikoltott –, mind a tizenkét bátor hang
 Csatorban megszólalt.” „Aha, aha.” „Hallod?
 Hallod ezt a sötét kiteljesedést?”
 „Olyan, mint az őrzöngő szerelem – vágta rá Mátrai –,
 Melynek minden orgazmusa új orgazmust szül.
 És Jin Ah eszelősen átszellemült!
 Az északi drill után neki ez a megváltás.”
 „Pokoli nehéz dolga van... És igen, és igen!
 – Hadarta Pispek izgatottan. – Bartóknak sikerült
 Az összképet olyan körmönfontan alakítania,
 Hogy tonális érzetet keltsen...” „Pergődob, timpani!”
 „Kicsit olyan, mint egy közlekedési
 Rendőr, ez a magyar karmester, nem?”
 „És a főtéma, Berci! Határozottan
 Verbunkosszerű!”, csettintett Mátrai,
 Aki sokallta már a tudálékos kommentárokat,
 Pisszegték is páran jobbról és balról
 A vörös, keményfa zsöllyékben. „Na ja.”
 Ez már a lecsengés volt, e gomolygó hangsor.
 „Beethoveni lassúság...”, dűnnyögte a titkár.

Most pedig a zsebkéssel megpöccintett cintányér sistergése...
 Ebben a pillanatban nagyon enyhén megrázkódott a terem.
 A függesztett lámpák alig láthatóan elbillentek a színpad felé,
 Majd visszataláltak a helyükre, egyenesbe.
 „Kilengtek az állványok, Ágoston, láttad?”
 „Na, na, na! Mi csak beszélünk, beszélünk itt.
 És közben...”

Szünetben jólesett két pohár courvoisier.
 Jött, mit jött!, berobbant Dukász,
 A norvég kulturális attaséjuk a büfébe:
 Látszott, hogy nagy terhet akar lepakolni.
 „Kitört.” „He?” „Kitört az Eyjafjallajökull.”
 Amikor a gépén olvasta, Dukásznak
 Jócskán fölgyorsult a szívverése a rossz hírtől;
 De azonnal megkönnyebbült,
 Mihelyst végre megoszthatta baját
 Anyanyelvén a honfitársaival.

„Hogy mi van? Nem értettem, ismételd már meg.”
 „Kitört az Eyjafjallajökull... Két órája dühöng.”
 „Voltak előzmények?” „Nem is egy.” „Te emlékszel?”
 „Ó, csak a szokásos vészmadárszolgálat...
 Az elmúlt másfél évben negyven-ötven
 Földlökést regisztráltak,
 Némelyik elérte a 3-as, 4-es értéket a Richter-skálán,
 És nem mind kitörés előhírnöke volt.
 A talajrengést nem mindig kíséri
 Fokozódó szeizmikus aktivitás...”
 „Nektek nem dugult be véletlenül a fületek?”
 „Az is előjel?” „Nem dugult be. És neked?”
 „Előre jelezték, de nem akartak túl nagy farkast kiáltani.”
 „Mielőtt még át nem fröccsen a láva
 A kráter peremén... minek is?”
 „Föltűnhetett volna a kényszag, ami minden zugból szivárog...”
 „Mindenünnen a kényszag, a kényszag, a kényszag!”
 „Kényszag? Nem meglepő egy olyan országban,
 Ahol még a csapvíz és az ujjbegyünk is kényszagú.”

„Itt minden előjelzés úgyis kései intés,
 Bíbor pecsét a kész bajon.” „Pontosabb adatokra,
 Finomabb szenzorokra volna szükség...”
 „Meglátod, most sem lesz semmi.
 A múltkor is Izland volt egyedül
 Biztonságos hely egész Európában,
 Amikor kitört ugyanez az Ejj... vagy micsoda.
 Mert elfújta a felhőjét a szél!”
 „De ez most komolyabb. Vadabb! Nagyobb!”

Mátrai a panorámaablak mellé állt,
 Fruzsínát hívta, hadart: „Nincs baj, kicsikém,
 Közvetlenül nem fenyeget minket.
 Te küldtél levelet üresen?”
 „Dehogyan... a telefonom tréfált volna? Nem szokott.”
 „Nekem is rejtély.” „Akkor passz. Csók, jó éjt.”
 A rossz hír szertekürtölése mindig
 Terápiás hatású: szapora
 Szívverésünk attól csillapul, gondolta a konzul
 Az elfeketülő öblöt nézve.
 Fruzsínával innen indultak tavaly bálnalesre.
 A hajósok helymeghatározásnál
 Mindig az óramutató járását veszik alapul:
 „Csukabálna 9 óránál...”
 „Barna delfinek 12-nél...”
 Aznap nem volt túl jó fölhozatal cetből; de süttött a Nap.

Dupla üvegen át nézve a hajókat, a konzul úgy találta,
 E megfigyelő státuszban van valami kínos:
 Fura kéj megülni ilyenkor
 Egy földrengésbiztos helyszínen,
 S közben azt hallucinálni,
 Hogy az egyre erősebb rengésektől
 Összekoccannak a jégkockák
 Félig kiürített whiskys poharában.

Éjjel fogmosás közben megint arra gondolt,
 Hogy miközben ő biztonságban van,
 Végzi profán dolgát itt és így,
 Megfontoltan, bár csöppet idegesen,
 Aközben is ugyanúgy ömlik a láva a csúcsról.
 És egyszer csak itt lesz a lábuk előtt?
 Inkább mesebelien békésnek, mint baljósnak tűnt a vidék,
 Mikor oda járt kvadozni a szurdokba,
 A szomszéd ormok alá,
 Mint a menő reykvavíkiak, pár napja még;
 Pispekkel, sőt azelőtt Fruzsinával is,
 Aki éppen múlt héten utazott haza,
 Egyébként Izlandot imádja.

Gyerekkorában és fiatal felnőttként Mátrai megszokta,
 Hogy az átmenet mindig a rendből
 Történik a rendetlenségbe,
 Elvágólagos fegyelemből nagy nevetésbe.
 Mostanság ős rendetlenségből
 Új rendetlenségbe halad minden,
 Az egytől egyig elhibázott földi törekvések
 És maga a természet is.

Reggel hatkor már úton voltak a sápadt Pispekkel
 Délkeletre. „Milyen törekeny ez az egész sziget!
 Ugyanaz az erő pusztítja el, amelyik építette...
 És a pokol hamujától lesz újra termékeny a táj.”
 „Ettől a fluortartalmú szartól?”, kérdezte Pispek.
 „Attól, ami most még egyértelmű méreg...
 Otthon is ebből lett minden szépség, Tihany is,
 Badacsony is. Bár szőlőtőkét ide nem képzelnék.”
 „Végünk van.” „Nem baj. Minden megtörtént velünk.
 Nem vagy szűz, van két kamasz gyereked,
 Ittál már vért, és piszkáltál már krokodilt,
 Ettél bálnát...” „Akár a resztelt máj, olyan volt.”
 „Sétáltál gleccseren, hallottál roppanást?” „Igen.”
 „Hát akkor *majdnem* minden megtörtént veled.
 Mit akarsz még?”, kurjantott Mátrai lázasan.

Úgy döntöttek, odaautóznak, amíg lehet,
 A piszkos hátú Mýrdalur gleccserhez.
 A látótávolság e cakkos-rojtos szélű szigeten
 Kilencven kilométer,
 Meghökkenetően széles horizont.
 Pajzsvulkánok lapos párnája került szemük elé,
 Meg a sztratovulkánok hetyke kúpjai:
 Tegnapelőttig azok tetején
 Reggeliztek a legjómódúbb reykvavíki polgárok;
 Rétegek és pajzsok,
 Melyek nélkül olyan gyarló lapály a Föld.

Hófoltos röghegység jött balról,
 Szélárnyékos völgy barázdálta.
 A sziklafalról százméteres, dübörgő vízések
 Indulnak kristályvizű patakokká lenni.
 Egy magányos, ültetett fenyő.
 És még egy, még egy!, még egy!
 Bólintani, mert mindegyik egy-egy jel a fátlan tájon.
 És kettőjüknek nincsen egyéb dolga, mint
 Pásztázni ezt az acélszínű óceánt,
 És körben a Golf-áram lágyította sarkkört,
 Ahogy sorjáznak vastag mohával benőtt,
 Ezeréves lávafolyások,
 Amelyekről Mátraiék tudják,
 Hogy olyan puhák, mint a szivacs,
 És ugrálni lehet hepehupáikon: próbálták.

A tengerbe nyúló, megkövült lávanyelveket
 Nyaldosó öblök vize alig fodrozódott.
 Öt perc múlva, a moha lepte lávalankák
 Mélabúja után keményebb vidék jött.
 Törzsüktől elszédült, leszakadt bazaltlepenyek,
 Vulkáni bombák heverték a műút szélén,
 Ezeket már régen bedolgozta, fölaprította a táj.
 A csomósodó magma olyan volt,
 Akár csatamezőn a hullahalmok
 Feketéllő, nyugodt hullámverése.

„Megállj csak, itt van egy ellenőrzési pont.”
 Pispék leparkolta a szolgálati autót az aszfaltcsík szélén,
 És rögtön föl is szisszent:
 „Látod? Hiába húztam be a kéziféket,
 A kocsí vagy tíz centire arrébb gördül...”
 „Pedig sima, tükörsima felületen állunk.”
 „Tényleg.” „Tíz éve egy közeli farmon,
 Þorvaldseyriben, tizenöt kilométerre a kitöréstől,

GPS segítségével kimutatták,
Hogy a kéreglemez három centit mozdult dél felé...
Ebből egy centit mindössze négy nap alatt!”

„A lassú morajlás, amit hallok, az...”
„Az Eyjafjallajökull.”
Mint megnyíló pokolszáj, fekete volt az ég.

Az első útlezárás csak a külső védőövezet.
Diplomata-útlevéllel átjutottak valahogyan,
De a katonák nem tanácsolták a továbbhaladást.
A tisztt közölte, hogy éjjelre a láva
Az aszfaltutat átvágva eléri a tengert:
Saját felelősségre mehetnek...

Havas hegylánc tompa ormai sorakoztak eléjük.
„Barátunk nyolcvanévenként be szokta lobbantani
Tekintélyesebb szomszédjait.” „A Heklát meg a Katlát!”
„Úgy van”, bólintott Mátrai. „A Katla utoljára mikor?...”
„Kérlek szépen, 1918-ban. Úgyhogy kitörése
Évtizedek óta esedékes lenne.” „Á, szóval ő a legveszélyesebb.”
„Ja. Gleccserekkel van megtévesztően körülárlkolva.”

„Közeledünk.” „Na, hol van a fortyogó tettes, az elkövető?”
„Nézd csak, ő az. Ő az, a fekete felhő.”
Messze világított az Eyjafjallajökull csillogó páncélja,
Ahogy rásütött az északi Nap.
Olvadozott az a hízott jégsapkája
(„Van mit leadnia, komolyan kétszáz méter vastag!”),
Vízgőz csapott ki belőle, fehér tajték,
Növelve a káoszt. A bodor
Felleg baljósan ült a csonkakúp fölött,
Mint átkozott várúr a vár fokán:
Lelke kopár, mint Izland hamumezői alant.

A veszélyforrást kóstolgatva óvatosan
Helikopterek köröztek a megéledő kráter fölött:
A gyomor beteg, a vidék háborgó gyomra;
Kigőzölgéseit szél viszi messzire,
Így a veszélyzóna nem itt van,
Hanem mindenhol máshol...
„A magmakamrában forr a düh, egyszer csak
Százszor, ezerszer magasabb lesz a nyomás,
Mint az előző percben...” „S keblük nyitják a tűzhányók,
Kioldják bazalttingüket,
Tűzzel szántják az erdőket,
Hamuval szórják az eget”,

Dúdolta elragadtatottan Mátrai. „Na, ki ez?”
 „Weöres Sándor”, csapott le Pispek
 Gyilkost megszégyenítő gyorsasággal.

Az újabb, belső kordont már nem kockáztatták meg;
 Hátrálva pár kilométert
 Leparkoltak megint, szinte találomra
 A Stakkholtsgjá közelében.
 Szájuk előtt most már maszk,
 Szemükön védőszemüveg.
 Fekete kanyon közepén kerek porond,
 Akár egy Ódin-saga kietlen játéktere.
 „Tudod, mi hiányzik?” És hallgatózott Mátrai.
 „A madárzaj!” „Hát persze hogy. Madártalan
 Minden. Az intelligens élők elmenekültek.”
 Először látták közvetlen közlelről,
 Ahogyan a vulkán füstoszlopa
 Emelkedik az égen kavargva, kerengve.
 Legijesztőbb az az irdatlan árnyék volt,
 Amelyet a szétcsapódó füst vetett
 A kanyon világos hamusíkjára.

„Hegytetőn csengve megpattan
 A jégörök, mint kristálypohár
 És a rianás szentséges borzalma
 Hegylábig lefut: az istenfal veti bőrét!
 Mint a béka rándul meztelen!”, skandálta Mátrai.
 „Uhhh.” „Ez a nap még csupa édes izgalom,
 Kényelmes vacogás, Pispek,
 De fogjuk a bőrünkön is érezni haragját,
 Fog perzselni, ne félj, biztosíthatlak minden rosszról.”

Lekapva a védőmaszkot
 A cigaretta a kezükben új
 Jelentőséget kapott, amikor rágyújtottak.
 Akkurátusan egy kuka szélén nyomták el a csikket,
 Még egy szalvétacafatot sem ejtettek le ott.
 Tudatos emberek,
 Amilyenek ők, sose hagynak túl nagy
 Ökológiai lábnyomot,
 Csak nemes szorongásukat a Földön.

Álltak a ritkás hamuesőben.